

אלו טרפות

פרק שלישי

חולין

סא ע"א

נשר — הזכר בטמאים ודינן גנין אֵב הימנו, דמה נשר מיוחד דלין לו אחד מכל הסימנין הללו וטמא — אף כל שאין לו אחד מכל הסימנין הללו מין נשר הוא וטמא. אֵב עוף שיש בו אחד מכל אלו — טהור, וכל שכן שניס או שלשה או כולם, מוך מעופות המפורשים צפרשה, שגזירת הכתוב הוא, שאף על פי שיש צהן סימן טהרה כדלמר לקמן — טמאים. והאי "אָף" לא מרבי אלא מין נשר. דלין עוף טמא צעולס אלא עשרים וארבעה האמורין כאן, וכדתיאל לקמן (חולין סג,א): לפיך מנה הכתוב בטמאים. וצנהך עשרים וארבעה אמרינן דלית צהו צכולהו סימני טהרה מוך מן הגשר. תורים — מנה הכתוב לטהרה, ומהן אמה דן גנין אֵב רישא דוקא, וסיפא לקמן מפרש לה.

מה נשר שנזכר בכתוב הוא מיוחד במה שאין לו אצבע יתרה, ואין לו זפק, ואין קורקבנו נקלף, והוא דורס ואוכל — טמא, אף כל כיוצא בו שיש בו ארבע סימנים אלה — טמא. ומצד אחר, מה תורין (ובני יונה) שיש להן אצבע יתרה, וזפק, וקורקבן נקלף, ואין דורסין ואוכלין — טהורין, שהרי נבחרו להקרבה על גבי המזבח (ויקרא א, יד), אף כל כיוצא בהן, שיש בהם ארבעה סימנים אלה — טהורין. ואם כן, כיצד שנינו במשנה שסימני העוף לא נאמרו מן התורה? אמר אביי, כך צריך להבין את לשון המשנה:

לכולן. ואף על גב דקשיא סיפא לרישא, דרישא מכשר אפילו צהד סימן, וסיפא לא מכשר עד דליכא כולהו —

מסורת הש"ס

א. תוי"כ ויקרא יא, טו. ספרי דברים יד, טו. ילק"ש תורה תקלו (כל הענין). שם תתצא.

גרסות

דורס ואוכל טמא
בכתי"מ ועוד ובמקבילות: **דורס ואוכל וטמא**.
תורין
בכתי"מ ועוד ובמקבילות: **תורין מה תורין** [מיוחדין] ובתנ"י: **מה תורים ובני יונה מיוחדים**.
ואין דורסין ואוכלין טהורין
בכתי"מ ועוד: **ואין דורסין ואוכלין וטהורין**.

העולם

נשר

ראה נספח תמונות עמ' 14.
מקובל היה לזהות את הנשר של התורה עם Aquilan (ובאנגלית Eagle), עוף דורס, הקרוי בימינו עיט, ואולם רבינו תם כתב כי אין לומר כן, מפני שלעוף זה יש אצבע יתירה (ראה להלן). וכן כתב רמב"ן כי מן הכתוב עולה שמדובר בעוף קרח (מיכה א, טז), והכוונה היא כנראה לעוף הקרוי בערבית "ניסר", ששמו המדעי Gyps fulvus (ובאנגלית Vulture) זהו עוף גדול אוכל נבלות, שמשיר את נוצותיו ופלומת השיער המכסה את ראשו וצוארו כל עשר שנים (אולי על שם כן הוא קרוי נשר, וראה תהלים קג, ח).

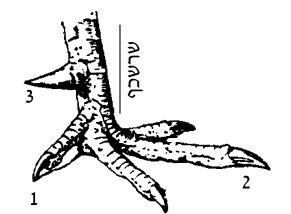
תור

תור, ציור מאת ג'ורג' סטיוארט

ראה נספח תמונות עמ' 14.
התור (Streptopelia) הינו סוג ציפור בגודל בינוני־קטן ממשפחת היוניים. למרבית המינים בסוג קווי דמיון משותפים: החלק העליון חום בהיר והחלק התחתון בגוני וורוד־אדום. לחלקם עיטור על הצוואר (צווארון) בצבעי שחור ולבן. התור בתורה ובמקורות חז"ל הוא התור המצוי (Streptopeliaurtur). ניתן לראותו בהמוני בזמן שהוא חולף במהלך נדידתו בסתיו (בין אוגוסט לראשית אוקטובר) ובאביב (אפריל–מאי). בארץ ישראל מצויים גם מיני תור אחרים, דוגמת תור הצווארון (S. f. otocodeca), התור המזרחי, והצוצלת (S. senegalensis).

נשר אין לו אצבע יתירה וזפק
גם לנשר וגם לעיט יש אצבע אחורית (כשיתר רש"י), וכן לשניהם יש אצבע קדמית־אמצעית הארוכה משתי חברותיה (כשיתר הר"ן). והיו שהציעו משום כך פירוש שאצבע יתירה עניינו שהאצבע האמצעית־קדמית ארוכה מן השרשכף (Tarsometatarsus), פרק הרגל התחתון, שבציפורים טהורות, דוגמת התור, היא ארוכה ממנו, וכן אצל העיט, ואילו אצל הנשר אינה ארוכה ממנו. בעיה דומה עולה בשאלת הזפק, שכן לנשרים וכן לעיטים יש התרחבות של הוושט לשני הצדדים, והיו שאמרו משום כך שצורה זו של זפק איננה נחשבת לזפק לעניין ההלכה. הסבר אחר הוא שתפקיד הזפק אצל אוכלי הגרעינים הוא ריכוך הזרעים לפני העיכול, בניגוד לזפק בדורסים שתפקידו הוא רק לאחסון נתחי בשר, וסוג זפק כזה אינו נחשב לסימן טהרה.

- שיטת רש"י
- שיטת הראי"ה
- השיטה שדחה רמב"ן

מה נשר שנזכר בכתוב הוא מיוחד במה שאין לו אצבע יתרה, ואין לו זפק, ואין קורקבנו נקלף, והוא דורס ואוכל — טמא, אף כל כיוצא בו שיש בו ארבע סימנים אלה — טמא. ומצד אחר, מה תורין (ובני יונה) שיש להן אצבע יתרה, וזפק, וקורקבן נקלף, ואין דורסין ואוכלין

“**מה נֶשֶׁר מְיוּחָד, שְׁאִין לוֹ אֶצְבַּע יִתְרָה, וְזָפֵק, וְאִין קוֹרְקָבְנוּ נִקְלָף, וְדוֹרְס וְאוֹכֵל — טָמֵא, אֵף כָּל פְּיּוֹצָא בוֹ טָמֵא; תוֹרִין שְׁיֵשׁ לְהֶן אֶצְבַּע יִתְרָה, וְזָפֵק, וְקוֹרְקָבָן נִקְלָף, וְאִין דוֹרְסִין וְאוֹכְלִין — טְהוֹרִין, אֵף כָּל פְּיּוֹצָא בְּהֶן טְהוֹרִין! אָמַר אַבְי:**

תוספות

מה נשר מיוחד כו' אף כל כיוצא בו טמא — פירש רש"י דהאי "אף כל" לא מרבינן אלא מין נשר. שאין עוף טמא בעולם אלא עשרים וארבעה האמורין בתורה, כדקתני לקמן (חולין סג,ב): לפיכך מנה הכתוב בטמאין. והנך עשרים וארבעה האמורין דאיכא בכלוהו סימן טהרה, חוץ מן הנשר. ואין זה ראיה, דדילמא הכי קאמר: לפיכך מנה הכתוב בטמאים — משום דעל ידי עשרים וארבעה אלו וסימניהון נוכל להכיר כל הטמא שבעולם, אבל אם היה בא למנות בטהורים — היה צריך למנות יותר. וכן כי קאמר: ולעופות אין מספר, ופרין: עופות טמאין עשרים וארבעה נינהו! אלא לעופות טהורין אין מספר. התם בעי למימר: אין מספר שנוכל להכיר על ידיהם כל האחרים. ומשני, דאין מספר לטהורים קאמר, ושפיר קא מרבה הכא אפילו שאר מינין שאינן מין נשר.

[שייך למשנה נט,א] **כל** עוף הדורס טמא — ואם תאמר: והיכי קים להו לרבנן דן מילתא? וכי קניגי או בליסטרי היו שבדקו כל העופות טהורים, ואין שום עוף טהור דורס? הא אמר לקמן (חולין סג,ב) דלעופות טהורים אין מספר! ואי הלכה למשה מסיני הוא, אם כן למה לי דכתב רחמנא פרס ועזינה תרוייהו? לא לכתוב אותו שדורס, דממה נפשך חד מינייהו דורס, שאין בכל אחד אלא חד סימן של טהרה, ואותו שביה אינו בזה, כדמוכח בגמרא [עמוד ב!]‏ ויש לומר: דשמא קבלה היתה מימות נח, שהקריב מכל עוף טהור, ובדק את כולם, ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס. אבל בשסועה [חולין ס,ב] לא שייך למימר הכי, דאין זה מין בפני עצמו אלא ולד בהמה, כדאיתא ב"המפלת" (נדה כד,א).

[שייך למשנה נט,א] **הדורס** — פירש בקונטרס: שאוחז בצפורניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל. וקשה לרבינו תם: דהא אפילו תרגולת עושה כן! ומפרש רבינו תם: דורס ואוכל מחיים, ואינו ממתין לה עד שתמות. כי ההיא דפרק "אלו עוברין" (פסחים מט,ב): המשיא את בתו לעם הארץ — כאילו כופתה לפני ארי, מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שתמות — אף עם הארץ מכה ובועל ואינו ממתין עד שתתפייס. וכן בסוף פרק קמא דבבא קמא (טו,ב): ארי ברשות הרבים דרס ואכל פטור — פירוש: מחיים, דהיינו אורחיה, והווי שן. טרף ואכל חיוב — פירוש: לאחר מיתה, דלאו היינו אורחיה, והוי ליה קרן. ופרין: והא כתיב "ארי טורף בדי גורותיו"! ומשני: בשביל גורותיו שהן קטנים דרכו להמית, ומחנך ללבאותיו — בשביל לבאותיו.

[שייך למשנה נט,א] **כל** שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור — בגמרא [חולין סה,א] קתני בברייתא, רבן גמליאל אומר: כל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקורקבנו נקלף — בידוע שהוא טהור. ופירש שם בקונטרס דארישא סמיך, דתני: כל עוף הדורס טמא, ואם אינו דורס טהור. ואתא למימר רבן גמליאל: ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנין — בידוע שהוא טהור. ואין לשון הברייתא משמע כן. ומפרש רבינו תם: כיון שיש לו שלשה סימנין הללו של טהרה — בידוע שאינו דורס וטהור, ואין צריך לבדוק בסימן של דריסה. ויש ללמוד מתוך כך, דהא דאמר לקמן בגמרא דשלשה סימנין הדרי בכלוהו, פירוש: בתשעה עשר עופות — על כרחך חד מינייהו אינו דורס. דאי יש להם אצבע יתרה וזפק וקורקבן נקלף — אם כן אינן דורסין, ויש להם ארבע סימני טהרה. אלא, אינו דורס — חד מינייהו מהתלת. וכן יש לדקדק מדקאמר בגמרא [חולין סב,א]: עוף הבא בשני סימנין טהור, והוא שיכיר עורב. ועל כרחך חד מאותן שני סימנים אינו דורס, דכל עוף הדורס טמא. ומדצריך להכיר עורב — אלמא עורב לאו דורס. ושני סימני טהרה של עורב הדרי בכלוהו תשעה עשר עופות, דסימן הרביעי דליתיה בתשעה עשר עופות — ליתיה אלא או בפרס או בעזינה, כדמוכח בגמרא [עמוד ב]. ואם תאמר: ולמה ליה למנטק הכא כל שלשה סימני טהרה? בתרי מינייהו היה יכול לומר בידוע שהוא טהור! כגון באותו סימן דליתיה בתשעה עשר עופות, וסימן אחר עמו, דתו ליכא לספוקי בשום עוף טמא. דנשר, לית ליה שום סימן טהרה, ופרס ועזינה — לית להו אלא חד, ועורב ותשעה עשר עופות — לית בהו אותן תרי סימני טהרה, אלא חד מינייהו! וכי תינמא, דלא הוי ידעינן מאי נינהו אותן סימני טהרה דליתיה בתשעה עשר עופות. והלא הוי מכירין שלך, כדאמר רבי יוחנן [חולין סג,א]: לדידי חזי לי שלך וכי לדידי חזי לי רחם ועביד שרקרק. וכן התנשמת שהיא באות שבעופות. ובפרק "המפלת" (נדה כג,ב): קריא וקיפופא דעיניהם הולכות לפניהם כשל אדם, והיינו כוס וינשוף. והואיל ומכירין אותן — ליבדקו בהן, והיו יכולין להתיר עוף הבא לפנינו באותו סימן רביעי שאין בכלן סימן אחר עמו, דהשתא ליכא לספוקי בשום עוף טמא! וכן עורב היו מכירין, כדאמר בפרק "מפנין" (שבת קכח,א): מטלטלין את הלוף מפני שהוא מאכל לעורבים, ומפרש התם דכל ישראל בני מלכים הם. ולקמן [חולין סה,א]: לא לחנם הלך זוזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו. ובפרק "השולח" (גיטין מה,א) אמרינן דאתא עורב ואמר "עיליש ברח". ובסוף פרק "במה אשה" (שבת סז,ב): האומר לעורב צרח. ואם כן לבדקו שני סימני טהרה דעורב, ובאותן שני סימני טהרה דליתנהו בעורב ליתכשרו כולהו עופות! וגם מתוך ההלכה יש קצת לברר, מדקאמר בגמרא [חולין סב,א]: והלא אנשי כפר

עיונים

מה נשר מיוחד וכו' אף כל כיוצא בו טמא
בתורה נמנו, מלבד נשר, עשרים ושלושה עופות טמאים נוספים, וכמבואר להלן, נשר הוא היחיד שאין לו אפילו סימן טהרה אחד, וברוב העופות הטמאים שהזכירה התורה יש שלושה סימני טהרה. אלא שביחס אליהם — גזירת הכתוב היא שהם אסורים, ואילו מן הנשר למדנו שהמוצא עוף אחר שיש בו סימן טהרה אחד ואינו בכלל רשימה זו — הריהו טהור.

ורש"י כתב כי למעשה אין ללמוד מ"אף כל כיוצא זו" אלא למין נשר בעצמו, שהרי נאמר בגמרא להלן (סג,ב) שאין עופות טמאים אלא אלו שאסרה התורה במפורש, ואין בהם אפילו אחד שאין בו כלל סימני טהרה. אבל הרשב"א כתב כי סוגייתנו חולקת על הנחה זו, ולכן הוצרכנו למקרא מפורש בנשר ללמדנו על עופות כאלו. ובתוס' כתבו כי יש לפרש שמה שאסרה התורה הוא לא רק אותם עופות שהוזכרו במפורש, אלא לכל

כיוצא בהם (וראה עוד בחידושי הר"ן).

מה נשר וכו' תורין
כלומר, מתוך שאותם ארבעה סימנים שישנם בתורים אינם מצויים בנשר — אתה למד שאלו הם סימני הטהרה. אבל ממה שהתורה אסרה נשר לבד — לא הייתי יודע, שלא הייתי תולה את טעם האיסור בסימנים אלו, אלא בסימנים אחרים שיש בנוצה או בכנפיים או בדבר אחר. וכן מתורים לבד לא הייתי יודע שאלו הם סימני הטהרה. אבל עכשיו שנכתב נשר בטמאים ותורים בטהורים, והם חלוקים בארבעה סימנים אלו — אתה למד מכאן שהם הם הסימנים (תוהרא"ש).
תורין
לא רק תורים, אלא גם בני יונה, שאת שני אלו ציותה התורה להקריב בקרבנות העולה והחטאת (שהם הקרבנות היחידים מן העוף). ומה שהוא טהור למוזב — בוודאי טהור להירוט.

פירושן — לא נתפרשו הסימנים ממש צמורה. אלא מדמנה תורין צטורין, והני איתנהו צהו, ומנה נשר צטמאין, וצארבעה סימנים הללו הן חלוקין — שמע מינה: הן הן סימני טהרה. עוף הבא לפנינו בסימן אחד — של טהרה, טהור, וכל שכן אם צא צשנים או צלעה, וצלעד שיכיר צו שאינו מעשרים וצארבעה הסימנים. אם כן — דמתורין ילפינן. שאר עופות טמאין למה לי — דכתבינהו? והא לית חד צהו דליהו ציה כולהו צרבעה סימנים! דהכי אמרינן לקמן, דצעשרים מינייהו איכא שלשה סימנים, וצעורב תורין, וצפרס וצעזניה חד חד. הכי גרסינן: וליילף מינייהו מה התם תלתא ולא אכלינן אף כל תלתא ולא ניכול וכל שכן תרי וחד. אם כן — דאפילו צתלתא נפקא לן מעופות המפורשין ללא מתכשר, למה לי למיכתב עורב דלית ליה אלא תרי?

תוספות

תמרתא אוכלין אותה מפני שיש לה זפק. וגבי סנונית לבנה קאמר [שם]: והלא אנשי גליל אוכלין אותה מפני שקורבנו נקלף. אלמא הנהו שנים

ליתנהו בעורב! וכי תימא, דמתניתין לאו כל שלשה סימני טהרה בעיא, אלא או או קתני, וארישא קאי, דקתני: כל עוף הדורס טמא. ואם אינו דורס, ויש לו אצבע יתירה, או זפק, או קורבנו נקלף — טהור. אי אפשר לומר כן כלל, שהרי הוכחתי דחד משני סימני טהרה של עורב היינו אינו דורס, אם כן באינו דורס ובאידך חד סימן דבעורב היכי אכלי להו? ניחוש דלמא עורב הוא! ונראה לפרש דכל עיקר משנתנו לא באת אלא לאשמועינן ארבעה סימנים של טהרה, וממילא ידעינן דבהנך סימני טהרה דליתנהו בעורב מחזקינן ליה בטהורה.

לא נאמר פירושן מדברי תורה אלא מדברי סופרים — פירש בקונטרס: מדמנה תורין בטהורין והנהו איתנהו בהו, ומנה נשר בטמאין, ובארבעה סימנים הללו הם חלוקין — שמע מינה הן הם סימני טהרה. וקשה לפירוש, דקאמר בסמוך: ונילף מפרס ועזניה. אם כן, נשר דכתב רחמנא למה לי? השתא דאית ליה חד לא אכלינן, דלית ליה כלל מבעיא? הא איצטריך נשר — לאורויי לן סימני טהרה! ומיהו, מפרס ומעזניה לחודייהו הוה ידעי, דבכל מה שפרס חלוק מתורין הייתי עושה סימן טהרה, וכל מה שעזניה חלוק מתורין הייתי עושה סימן טהרה, ובין שניהם הם חלוקין מתורין מכל ארבעה סימנים. אבל קשה מתורין, דקאמר [עמוד ב] דלא אצטריך למכתב אלא לקרבן. הא צריכי למכתב, משום דמינייהו ילפינן סימן טהרה! ועוד, אי לא כתיבי תורין הוה אמינא איפכא דארבעה סימני טהרה, דהשתא שלשה מהם יהו סימני טומאה, שיהו בתשעה עשר עופות ארבעה סימני טומאה, ובנשר חד! ומיהו, הכי לא הוה מצי למימר, דהא פרס ועזניה, ההוא דאית ביה סימנא דלא הדר בכולהו — לא יהא בו שום סימן טומאה, שהוא ממש איפכא מתשעה עשר עופות. אבל היינו יכולין לעשות כל סימני עורב סימני טומאה! ונראה לפרש: דסלקא דעתך שיש שום תורין מיותר לאורויי לן סימני טהרה. לכך פריך: ההוא תורין למה לי? דלאורויי לן סימני טהרה! זה הייתי יודע מתורין דאתא לגופיה ומנשר! ומשני: דאין שום תורין מיותר, וכולהו אתו לקרבן.

סימני העוף לא נאמר פירושן, כלומר, לא נתפרש מה הם מדברי תורה, אלא מדברי סופרים, שהם פירשו את הסימנים. תני [שנה] ר' חייא: עוף הבא לפנינו בסימן אחד בלבד של טהרה, ואינו מן העופות הטמאים שפירטה התורה — טהור, לפי שאין זה דומה לנשר. שמשום כך הזכיר הכתוב גם נשר ברשימת העופות הטמאים, אף שיכול היה איסורו להילמד מן העופות האחרים שאסרה התורה — כדי ללמדנו: נשר, דלית ליה [שאין לו] כלל סימני טהרה — הוא דלא תיכול [שלא תאכל]. הא איכא דאית ליה חד [אבל אם יש עוף שיש לו אפילו [ת"א] מהסימנים — תיכול [תאכל] אותו. ושואלים: ומדוע נלמד מנשר להכשיר? וליילף [ונלמד] להיפך מתורין לאוסרו: מה תורין שהכשיר הכתוב במפורש הם עופות דאיכא כולהו [שיש להם כל] הארבעה סימנים — אף הני נמי [אלה גם כן], שאר עופות שבאים לפנינו, אינם כשרים עד דאיכא כולהו [שיש להם כל] ארבעה סימני טהרה! ומשיבים: אם כן, שאנו למדים דבר זה מתורין, שאר עופות טמאין דכתב רחמנא [שכתבה התורה] שהם אסורים, למה לי לכותבם? והרי אין בהם אחד שיש בו כל ארבעת סימני הטהרה, ואם כן ניתן היה ללמוד את איסורם מתורין! אלא מכאן שאין למדים דין זה מתורין. ושואלים: ומדוע למדים מנשר שדי בסימן אחד של טהרה? ונילף מינייהו [ונלמד מהם]. מרוב העופות הטמאים שיש בהם שלושה סימנים טהרה: מה התם [שם]. בעופות הללו, יש תלתא [שלושה] סימנים של טהרה, ולא אכלינן [ועם כל זה אין אנו אוכלים אותם] — אף כל עוף שבא לפנינו, שיש לו תלתא [שלושה] סימני טהרה — טמא הוא, ולא ניכול [ולא נאכל] אותו, וכל שכן אם יש בו רק תרי [שני] סימנים, או רק חד [אחד] ומשיבים: אם כן, עורב, שיש לו שני סימני טהרה, דכתב רחמנא [שכתבה התורה] שהוא טמא, למה לי? השתא [עכשיו] שאתה אומר שעוף דאית ליה תלתא [שיש לו שלושה] סימני טהרה בלבד לא אכלינן [אין אוכלים אנו אותו]. עורב דאית ליה תרי מיבעיא [שיש לו שני סימני טהרה בלבד נצרכה לומר] שהוא אסור? אלא מכאן שלא התכוונה התורה שנלמד מהם, אלא דווקא אלה שנזכרו במפורש לאיסור הריהם אסורים, אבל שאר עופות שיש בהם שלושה סימני טהרה — מותרים.

התורה] שהם אסורים, למה לי לכותבם? והרי אין בהם אחד שיש בו כל ארבעת סימני הטהרה, ואם כן ניתן היה ללמוד את איסורם מתורין! אלא מכאן שאין למדים דין זה מתורין. ושואלים: ומדוע למדים מנשר שדי בסימן אחד של טהרה? ונילף מינייהו [ונלמד מהם]. מרוב העופות הטמאים שיש בהם שלושה סימנים טהרה: מה התם [שם]. בעופות הללו, יש תלתא [שלושה] סימנים של טהרה, ולא אכלינן [ועם כל זה אין אנו אוכלים אותם] — אף כל עוף שבא לפנינו, שיש לו תלתא [שלושה] סימני טהרה — טמא הוא, ולא ניכול [ולא נאכל] אותו, וכל שכן אם יש בו רק תרי [שני] סימנים, או רק חד [אחד] ומשיבים: אם כן, עורב, שיש לו שני סימני טהרה, דכתב רחמנא [שכתבה התורה] שהוא טמא, למה לי? השתא [עכשיו] שאתה אומר שעוף דאית ליה תלתא [שיש לו שלושה] סימני טהרה בלבד לא אכלינן [אין אוכלים אנו אותו]. עורב דאית ליה תרי מיבעיא [שיש לו שני סימני טהרה בלבד נצרכה לומר] שהוא אסור? אלא מכאן שלא התכוונה התורה שנלמד מהם, אלא דווקא אלה שנזכרו במפורש לאיסור הריהם אסורים, אבל שאר עופות שיש בהם שלושה סימני טהרה — מותרים.

הא צריכי למכתב, משום דמינייהו ילפינן סימן טהרה! ועוד, אי לא כתיבי תורין הוה אמינא איפכא דארבעה סימני טהרה, דהשתא שלשה מהם יהו סימני טומאה, שיהו בתשעה עשר עופות ארבעה סימני טומאה, ובנשר חד! ומיהו, הכי לא הוה מצי למימר, דהא פרס ועזניה, ההוא דאית ביה סימנא דלא הדר בכולהו — לא יהא בו שום סימן טומאה, שהוא ממש איפכא מתשעה עשר עופות. אבל היינו יכולין לעשות כל סימני עורב סימני טומאה! ונראה לפרש: דסלקא דעתך שיש שום תורין מיותר לאורויי לן סימני טהרה. לכך פריך: ההוא תורין למה לי? דלאורויי לן סימני טהרה! זה הייתי יודע מתורין דאתא לגופיה ומנשר! ומשני: דאין שום תורין מיותר, וכולהו אתו לקרבן.

מה התם תלתא ולא אכלינן כו' — הוה מצי לשנויי דהוה ליה תשעה עשר כתובים הבאים כאחד, אלא דעדיפא קא משני. ומיהו קשה, דזה הדבר עצמו היה רוצה ללמוד מתורין, דבתלתא לא אכלינן עד דאיכא כולהו. וכיון דמשני: אם כן שאר עופות טמאים דכתב רחמנא למה לי, אם כן מאי הדר פריך: ונילף מהתם, מה התם תלתא ולא אכלינן כו'? ויש לומר, דפריך: ונילף מינייהו דבאותן שלשה סימנים לא ניכול, אלא בתרי מינייהו ובחד דלית בהו אכלינן, דהיינו תלתא! דהא לא הוה ידעינן מתורין עד דאיכא כולהו. ומשני: אם כן, עורב דכתב רחמנא למה לי. דכיון שאינך מטהר אלא בשני סימנים ואחר דליתיה בתשעה עשר עופות, אם כן לעורב דלית ביה אלא תרי למה לי?

עיונים

לא נאמר פירושן מדברי תורה אלא מדברי סופרים כלומר, חכמים הם שחקרו את ההבדלים שבין נשר שנמנה בין העופות הטמאים, לבין התורים הטהורים, ומצאו כי הם נברלים באותם ארבעה סימנים (רשב"א). **עוף הבא בסימן אחד טהור** כלומר, בסימן אחד לפחות. ומדובר במי שבקי בכל העופות הטמאים הכתובים בתורה, וזה שלפניו אינו אחד מהם (רש"י). ורבינו תם סבור שמדובר גם במי שאינו בקי בעופות הטמאים, אלא שעל כל פנים צריך שידע בבירור שאינו דורס, והוא אותו "סימן אחד" המוזכר כאן. לפי שכל עוף שאינו דורס — אינו טמא (חוץ מעזניה, אלא שאין לחשוש לה, מפני שאינה מצויה במקומות ישוב, ראה להלן סב,א). **אם כן שאר עופות טמאין דכתב רחמנא למה לי** ומכיון שכך, בהכרח לא הוזכרו

תורים כדי ללמד שכל שאין בו ארבעה סימני טהרה הוא טמא, אלא כדי ללמד מה הם בדיוק סימני הטהרה, או כדי להכשיר עופות אלו דווקא לקרבן, כפי שנאמר בגמרא להלן עמוד ב. ומנשר למדנו בבנין אב, שכל הבא לפנינו בסימן אחד של טהרה — כשר. ויש שלא גרסו כאן "שאר עופות טמאין", אלא "שאר עופות" (ראה ברשב"א). **עורב וכו' דאית ליה תרי** בגמרא לא נתבאר במפורש מהם סימני הטהרה שבעורב, אף שיש שהסיקו מן הסוגיה להלן (סב,א) שהכוונה היא שאינו דורס ושיש לו אצבע יתירה (כך הובא ברמב"ן בשם רב אחא משבחא בעל השאלות, ואינו לפנינו). ויש שאמרו — אצבע יתירה חפך (ר"ב"ם להלן סב,א). ויש שכתב, כי לפי מה שברך וחקר הכוונה היא לאצבע יתירה וקורבנו נקלף (רמב"ן).

גרסות
מדברי תורה בכתי"מ: מן התורה.
דלית ליה כלל בכתי"מ ועוד: **דלית ליה כלל כלל**.
הא איכא דאית ליה בכתי"מ ועוד: **הא אית ליה**.
שאר עופות טמאין דכתב רחמנא יש בכתי"מ: **שאר עופות טמאין למה לי** ויש שגרסו: **עופות טמאין דכתב רחמנא למה לי** ויש שגרסו: **אם כן עורב דכתב רחמנא למה לי** ראה ברמב"ן רשב"א ועוד.
ונילף מינייהו בכתי"מ ועוד: **ונילף מהתם**.
ולא ניכול וכל שכן תרי וחד בכתי"מ ועוד: **ולא אכלינן** וראה רש"י.

העולם עורב

וראה גם נספח תמונות עמי 14.
 העורב (corvus) הוא סוג של ציפורים ממשפחת העורביים. העורבים הם לרוב בצבע שחור, בעלי רגליים קצרות וחזקות ומקור מסיבי. הם אוכלי כל, אך מעדיפים בשר ובמיוחד נבלות, והם חסרי זפק.

מסורת הש"ס

א. פסחים כו, א. מה, א. יומא ס, א. נויר לו, ב. גיטין עו, א. קדושין כד, א. לד, ב. לה, א. לו, ב. מב, ב. מג, א. נח, א. סנהדרין מה, ב. סז, ב. עב, ב. שבעות כו, ב. ע"ז נד, ב. זבחים כד, א. מו, א. נו, א. חולין קיג, ב. קיז, א. בכורות מט, א. ערכין יד, ב. מעילה יא, א. כריתות ו, א.

גרסות

מה התם תרי לא אף כל תרי לא בכתי"מ: מה עורב דאית ליה תרי ולא אכלינו אף כל תרי לא אכלינו. אלא נשר דלית ליה כלל בכתי"מ: אלא לאו דמע מינה דלית ליה. הא דאית ליה חד אכול בכתי"מ ועוד: האיכא דאית ליה חד אכול. הוה ליה פרס ועזניה בכתי"מ: אמאי הוה ליה פרס ועזניה. ושני כתובין בכתי"מ ועוד: וכל שני כתובין.

העולם

פרס ועזניה ראה נספח תמונות עמ' 15. העוף הקרוי בימינו פרס (Gypaetus barbatus) הוא עוף אוכל גורים ממשפחת הנציים. הוא נקרא פרס משום שהוא שובר (=פורס) עצמות ואוכל את מוח העצם. זהו אפשרי נוסף לפרס הוא עיטם לבן זנב (aliaetus albicilla), מין עוף גדול גוף בסוג עיטם שבמשפחת הנציים. השם "עיטם" הוא הלחם של המילים "עיטי" ו"ים" המצביעות על מקום חיותו של העוף – בקרבת מקווי מים גדולים. שם המין נובע מזנבו הלבן כליל. את העזניה מזוהים כעוף הקרוי כיום עזניה שחורה (Aegyptius monachus). בניגוד לעופות טמאים רבים, הפרס והעזניה אינם חיים בקרב ישובי אדם, ואף לא היו שכיחים כנשרים, שאותם ניתן להכיר בקלות בהיותם מוכרים לבני האדם.

אם כן – דמעזניה צעינן למילף, למה לי דכתב נשר? אלא מדכתיב שמע מינה: לא תילף מעזניה ושאר עופות הנאים בסימן אחד שאינן מין פרס ועזניה טהור. דמנשר תילף דלית ליה כלל לא תיכול, הא אית ליה חד אכול, וכל שכן תרי ותלתא, מון מעזניה ופרס דלא תכשרינהו נחד. ועורב נמי, אף על גב דאית ליה תרי לא תיכול. ושאר עופות המפורשין, אף על גב דאית להו תלתא – לא, דלהכי פרט צהו קרא, משום דלמו מנשר להיתירא. אלא טעמא דכתב רחמנא נשר – משום הכי קים לכו דסימן אחד טהור. הא לאו הכי הוה אמינא לילף מפרס ועזניה – דלא תכשריה בסימן אחד. אין מלמדין – דלי נחד סימן אחי לאורוי, ולמילף מיניה דטמא – ליכמוז חד ולימי אידך מיניה.

תוספות

ונילף מעורב – הוי מצי למימר: אם כן "למינו" למה לי? מכדי עשרים וארבעה עופות טמאים הם – ובכולהו איכא שלשה

סימני טהרה בר מעורב, ואי אפשר דהאי דאיתיה בפרס ליתיה בחד מהני, והאי דאיתא בעזניה נמי ליתיה בהני. וכתב לן תרי זימנין כל חד וחד דלא תיכליה בהאי סימנא, והוה ליה שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדין לשאר עופות הבאין לפנינו דלא תיכליה בחד מהני תרי סימנים. וכיון דאין מלמדין, מנא לן איסורא, דאיצטרך נשר למשרייה? כך פירש בקונטרס. ואם תאמר: והא אכתי איצטרך נשר להתיר אותו סימן שלישי דליתיה לא בפרס ולא בעזניה אלא בתשעה עשר לחודיהו, דהוה אמינא דאסור, דהא השתא בתלתא לא אכלינו, באותו סימן לחודיה מיבעיא? נהי דלא הוה אסרינן בחד מהני תרי סימנים דאיתנהו בפרס ועזניה, משום דהוה שני כתובין הבאין כאחד כיון דאיתנהו בתשעה עשר עופות, מכל מקום באותו סימן שלישי

הייתי אוסר! ואי הוה אמינא דאותו שלישי הוא בעורב – הוה ניחא, דהשתא נמי הוה שני כתובים – עורב ותשעה עשר עופות. ומיהו, בלא הכי לא קשה מידי, דמנין היה לי לאסור באותו סימן שלישי? דמתשעה עשר עופות לא ילפינן כלל, לא במה מצינו ולא בקל וחומר, דהוה להו תשעה עשר כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין. ומסיק דחד מהנך תלתא דהדרי בכולהו איתיה או בפרס או בעזניה, והרביעי ישנו בחבירו, נמצא שסימן זה לא נאמר אלא פעם אחת. מהו דתימא דנילף מיניה לאסור עוף הבא בסימן אחד באחד מן הסימנין הללו, דהא לא ידעינן מאי ניהו הוה דאיכתיב לחודיה למילף מיניה – להכי אתא נשר, למימר: האי הוא דלית ליה כלל טמא, הא בעוף הבא בסימן אחד – טהור, כך פירש בקונטרס. ובחנם פירש דלא ידעינן ליה מאי ניהו הוה סימן דאיכתיב לחודיה למילף מיניה. דאפילו ידעינן ליה, כדפרישית, שהיו מכירים שלך ותנשמת וכוס וינשוף, מכל מקום איצטרך נשר למימר דלא ילפינן מיניה לאסור בהוה סימן. ואם תאמר: והיכי הוה מצי למילף מהאי דאית ביה סימן החדש לאסור בסימן אחד כזה? אם כן למה לי דכתב רחמנא דאית ביה חד מהני שלשה סימנין דהדרי בכולהו? השתא בתלתא לא אכלינו, בחד מיבעיא? אלא ודאי להכי כתיב סימן הישן בחד מהנך, לומר דלא תילף גם מן החדש, ולעשות שני כתובין. דאתי מקל וחומר מתשעה עשר עופות! לאו פירכא היא, דמהנהו לא ילפינן כלל, דכולהו חשיבי מתשעה עשר כתובים הבאים כאחד כדפרישית, ולהכי פרישית רחמנא להוה דאית ביה חד סימן מהנך שלשה סימנין של תשעה עשר עופות, ולהכי נמי פרט לעורב, דלא ילפינן מיניה כלל ואכלינו בכל חד מהנך שלשה סימנין. ואם תאמר: ומאחר דמתשעה עשר עופות לא גמרינן, ולכך צריך למיכתב חד דאית ביה חד מסימניהו, אם כן נילף מיניה מהוה אחד דצריך למיכתביה ביה, דעתה אינן שני כתובים, כיון דצריך למיכתביה! ויש לומר: דלא שייך למילף מיניה כלל. דהא לא גמרינן מתשעה עשר עופות מכל אותן היתרים על שנים הראשונים הכתובים, משום דאצטרך קרא למכתבינהו, דלא מצינו למילפינהו משנים הראשונים, דהוה שני כתובים הבאים כאחד. הכי נמי ליכא למילף מיניה, והרי הן השתא שני כתובים הבאים כאחד, שאותו סימן כתוב עשרים זימנין. ועוד יש לומר כל הסוגיא בענין אחר: דמתחלה חישב פרס ועזניה שני כתובים הבאים כאחד, כלומר, משום דאי מינייהו ילפינן לטמא בסימן אחד, אם כן לישתוק או מפרס או מעזניה, ומחד הוה ילפינן דעוף הבא בסימן אחד טמא, והוא הדין לחבירו. וכי תימא, אי לא כתיב אלא פרס הוה אמינא: באותו סימן שישנו בפרס טמא, אבל בעזניה שיש בו סימן אחר – אימא דאותו סימן הוי סימן חשוב, וטהור באותו סימן גרידא. הא כיון דאותו סימן הוי בשאר תשעה עשר עופות, אם כן אינו חשוב לטהר בפני עצמו. דכי איכא תרי בהדיא (הדדי) הוי טמא – כל שכן הוה בפני עצמו, ולא היה צריך למכתב עזניה וילפינן לה מפרס. אלא להכי כתביה – למימר דהוה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין! ומשני, דאיכא סימן אחד בפרס או בעזניה דליתיה בתשעה עשר עופות. והשתא לא הוה שני כתובים, דכי ילפת לטמא בסימן אחד מאותו סימן שיש בתשעה עשר עופות – לא מצי למימר: אידך דכתב רחמנא למה לי, דאיצטרך משום אותו סימן חדש, דהוה אמינא שהוא סימן חשוב יותר לטהר, דליתיה בשום עוף טמא. אבל מהוה ודאי שיש בו סימן החדש לא הוה ילפינן לטמא בסימן אחד, דאם כן, אותו שיש בו סימן שבתשעה עשר עופות למה לי? דאותו אינו חשוב יותר לטהר. ומיהו קשה, דאי מאותו שיש בו סימן אחד של תשעה עשר עופות ילפת לטמא עוף הבא בסימן אחד – לא ליכתוב כלל אלא סימן החדש, והוה ילפינן מיניה דכל עוף הבא באותו סימן טמא, וכל שכן באחד משאר שלשה סימנין, דלא מהני בשאר עופות! ופירוש הקונטרס עיקר. ומיהו קשה לפירוש הקונטרס, דלמה חישב שני כתובים אותו שסימן טהור שלו מתשעה עשר עופות ושבוד מהנך? ומה בכך? דילמא אתי ללמד על עצמו ועל כיוצא בו שיש לו אחד משלשה סימני טהרה

עיונים שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הנחה פשוטה היא במדרש ההלכה כי התורה מקצרת בדבריה, ודבר המפורש בתורה במקום אחד מלמד על כל הדינים הדומים לו, הוא הקרוי "בנין אב". אולם אם מצויים שני כתובים הבאים ללמד אותו ענין עצמו, אומרים אנו שכיון שלא סמכה התורה על האפשרות ללמד מן הכתוב האחר, וחזרה

ולימדה במפורש גם בכתוב השני – הרי זו הוכחה שאין זו הלכה כללית, אלא דין פרטי המיוחד למקרים מסויימים (וכל שכן כאשר שלושה כתובים באים ללמד על דבר אחד). אמנם, אם אפשר להוכיח כי שני הכתובים אינם יכולים להילמד זה מזה, הרי שוב ניתן ללמוד מהם במידת "בנין אב משני כתובים".

דאיכא בהאי ליכא בהאי — אוחו סימן שישנו צוה אינו צוה. הלכך לאו שני כמותין הנאין כחמד וינהו, דהא מילךך לריכי, דאי כמיז פרס הוה אמנינא: צהאי סימנא הוה דלא תיכול, אצל צסימנא דעזניה אכול — להכי אילטרין עזניה, ואי כתב עזניה — פרס לא אמי מיניה, וכיון דתרווייהו לריכי, הוה אמנינא: נילף מינייהו דבסימן אחד לא תיכול — כתב חמנא נשר. מכדי עשרים וארבעה עופות טמאין הן — וצנולוהו איכא שלשה סימני טהרה צר מעורב, ואי אפשר דהאי דאימיה צפרס ליתיה צמד מהני, והאי דאימיה צעזניה ליתיה צמד מהני. וכתב לן תרי זימני צכל חד דלא תיכליה צהסוף סימנא, והוה להו שני כמותין הנאין כחמד, ואין מלמדין לשאר עופות הנאין לפניו דלא תיכליה צמד מהני תרי סימני. וכיון דאין מלמדין, מנא תיתי לן איסורא דאילטרין נשר למישרייה? תלתא הדרי בכולהו — השלשה חורין צנולן. כלומר, כולן, צין מין שיש לו שלשה, דהיינו עשרים מינייהו, וצין עורב דיש לו שנים — אותן שנים מאלו שלשה הן. והרביעי אינו (כחמד) [צחמד] מכל שלשה סימני המנוין החורים צהס. וחד מהנן שלשה אימיה אי צפרס אי צעזניה. והרביעי ישנו צחצירו. ונמנא צסימן זה לא נאמר אלא פעם אחת. מהו דתימא נילף מיניה — לאסור עוף הצא צסימן אחד, צחציה מכל הסימנים הללו, דהא לא ידעו מאי יניהו ההוה סימנא דאיכתב לחודיה למילף מיניה — להכי אמת נשר, למינרא: האי הוה דלית ליה כלל, הא עוף הצא צסימן אחד — טהור. הכי גרסינן: אלא תורים דכתיב רחמנא למה לי — הואיל ולא מינייהו ילפינן. ואי לגופייהו — לא אילטריכו, דהא אפילו צסימן אחד טהור. לקרבן — שהן לצדן כשרים לקרבן ולא עוף אחר. והאי דקמתי להו תנא לעיל, וקאמר "אף כל" — לא אילטרינן למילף מינייהו מידי סימני טהרה, דהא צסימן אחד נפקא לן מנשר, וכל שכן צארבעה. אלא סימנא צעלמא אורי לן, אלא הן סימני טהרה — אותן שהנשר והחורין חוקין צהן. ואית דגרסי: אלא תורין דקמתי תנא למאי הלכתא. ולא יתכן, דהא אס כן מאי תירייה דרצ עוקצא, דקאמר: לקרבן? דמי איכא למימר "אף כל" מרבי תרנגולין לקרבן הואיל ויש צהן ארבעה סימנים? והלא כמה פעמים שנה צהן הכתוב. ומניא צתורת כהנים: יכול כל עוף יהא כשר לקרבן? תלמוד לומר "והקריב מן התורים" וגו' — אין לך עוף כשר אלא תורים וצני יונה.

ומשיבים: גמירי [למודים אנו במסורת], דאיכא בהאי ליכא בהאי [שסימן הטהרה שיש בזה, בפרס — אין בזה, בעזניה]. ודאיכא בהאי ליכא בהאי [ושיש בזה, בעזניה — אין בזה, בפרס]. ונמצא שאין הם שני כתובים הבאים כאחד, אלא כל אחד מלמד דבר אחר, וניתן היה, איפוא, ללמוד מהם שכל עוף שיש בו רק סימן טהרה אחד שהוא טמא. ולכן הוצרכה התורה לכתוב נשר, שאין בו אפילו סימן טהרה אחד, כדי ללמדנו שעוף הבא לפנינו, ויש בו סימן אחד — הריהו טהור. ושואלים: ועדיין, מכדי [הואיל] ועשרים וארבעה עופות טמאים הוה [הם] שהוזכרו בכתוב, הרי אי אפשר דחד דאיכא בהנך ליכא בהני [שסימן אחד שיש באלה, בפרס ובעזניה, אינו נמצא גם באחרים], ואם כן ביחס לכל אחד מאותם שני סימנים הוה להו [יש כאן] שני כתובים הבאים כאחד, ואם כן לא ניתן היה ללמוד על העוף הבא לפנינו בסימן טהרה של פרס או של עזניה שהוא טמא, ולא הוצרכנו ללימוד מן הנשר כדי להכשירו! ומשיבים: גמירי [למודים אנו]: עשרים וארבעה עופות טמאים הוה [הם] המפורשים בתורה, וארבעה סימנין של טהרה יש בעוף; תלתא הדרי בכולהו [שלושה סימני טהרה נמצאים בכלום], כלומר, הסימנים הללו נמצאים, כולם או חלקם בעופות הטמאים המנויים במקרא. עשרים מהם מן העופות — יש בהם שלשה שלשה סימני טהרה, ותרי [ושנים] מתוך השלושה קיימים בעורב, חד [סימן אחד] בפרס, וחד [וסימן אחד] בעזניה, דאימיה בהא ליתיה בהא [והסימן שיש בזה, בפרס, אין בזה, בעזניה], ולהיפך. ונמצא שאחד הסימנים, של פרס או של עזניה, הוא הסימן הרביעי, שנמצא אך ורק בו ולא בעוף אחר מן העופות הטמאים; מהו דתימא [שתאמרו]: ליליף מיניה [נלמד ממנו], שכל שיש לו רק סימן טהרה אחד כמוהו הריהו טמא — על כן כתב רחמנא [כתבה התורה] נשר, לומר: נשר דלית ליה [שאין לו] כלל סימנים — הוא דלא תיכול [שלא תאכל], הא איכא דאית ליה חד [אבל אם יש עוף שיש לו סימן טהרה אחד] אכול. ואומרים: אלא, מאחר שלמדנו מנשר שכל עוף שיש לו אפילו סימן טהרה אחד הריהו טהור, תורין שיש בהם ארבעה סימני טהרה דכתב רחמנא [שכתבה התורה] שהם טהורים למה לי? אמר רב עוקבא בר חמא: לא לענין טהרתם נכתבו, ללמד שהם כשרים לאכילה, אלא לקרבן, לומר צמצות קרבן היא באלה דווקא, ולא בעופות אחרים. אמר רב נחמן:

גרטות גמירי דאיכא בהאי — ליכא בהאי בחלק מכתבי: גמירי דאימיה בפרס ליתיה בעזניה ודאימיה בעזניה ליתיה בפרס. מכדי עשרים וארבעה — ליכא בהני יש בכתבי ובמקורות: סוף סוף מכדי עשרין וארבעה טמאין הוויין ואי אפשר דהאי דאימיה בפרס ליתיה בחד מהנך ודאימיה בעזניה ליתיה בחד מהנך. גמירי עשרים וארבעה — ליתיה בהאי יש בכתבי: אמרי שאר עופות טמאין אית להו תלתא תלתא עורב אית ליה תרי פרס ועזניה אית להו חד חד ואידך חד סימן אי בפרס איתיה אי בעזניה איתיה. תלתא הדרי בכולהו עשרים מהם שלשה יש בכתבי: תלתא נהיגי בעשרים וחד וכן ברבינו גרשום, ויש גורסים: תלתא איתנהו בכולהו ראה מאירי. ותרי בעורב בכתבי ומעד חסרות מלים אלו. חד בפרס וחד בעזניה בכתבי ומעד: וחד לא משכחת לה אלא או בפרס או בעזניה. דאימיה בהא ליתיה בהא יש בכתבי: ודאימיה בהאי ליתיה בהאי ובחלק מכתבי משפט זה חסר. אלא תורין דכתב רחמנא תורין דתנא תנא למאי הילכתא וראה רש"י.

תוספות דטמאים. דמתשעה עשר עופות לא הוה אתי, דכולהו כתשעה עשר כתובים הבאים כאחד. ולא דמו כלל לאותן היתרים על שנים הראשונים של תשעה עשר עופות. דאף על גב דצריכי לגופייהו דלא ילפינן מינייהו, היינו משום דאם איתא דילפינן מינייהו לא ליכתוב אלא חד ומשאר כולוהו לישתוק. אבל הכא מאי לישתוק? אי לא כתיב חד דאימיה בפרס או בעזניה — לא יליף מתשעה עשר, משום דהוה תשעה עשר כתובין הבאין כאחד. ואי כתיב חד דאימיה בפרס או בעזניה ולא כתיב הני תשעה עשר, אם כן הוה אמנא: דוקא בחד סימן אסירא, אבל שנים או שלשה שרו, ולהכי צריכי תרוייהו. ולעולם נילף מסימן היחידי דאימיה בפרס או בעזניה. ולא דמי כלל לאותם תשעה עשר גופייהו היתרים על השנים, דהם שוים כולם ואם איתא דילפינן מינייהו — לישתוק מכולהו, ולא ליכתוב אלא חד.

תוספות

עיונים

עשרים וארבעה עופות טמאים הוה וכו' תלתא הדרי בכולהו מה שנאמר כאן "תלתא הדרי בכולהו, עשרים מהם שלושה שלושה" נראה לכאורה ככפל לשון, וראה בגרסות. ועיקר הדבר הוא, ששלושה סימנים (לפי הרשב"א — אצבע יתירה, חפק, וקורקבן נקלף) קיימים בעשרים העופות, ושנים מתוך אותם שלושה (אצבע יתירה חפק) מצויים בעורב, ואחד מתוך אותם שני סימנים שבעורב (לדוגמה, אצבע יתירה) מצוי בפרס או בעזניה, ובאחר נמצא רק סימן הטהרה הרביעי (שאינו דורס. ובשם ר"ח כתבו כי הסימן הרביעי הוא שקורקבנו נקלף. תהורא"ש). ונמצא שכל שלוש הסימנים: אצבע יתירה, חפק, וקורקבן נקלף, הואיל וזכרו ביותר מאשר עוף אחד — הריהם בכלל "שני כתובים הבאים כאחד" שאינם מלמדים לשאר עופות הבאים לפנינו, שאם יש בהם שלוש סימנים אלו הריהם טמאים. וסימן הטהרה הרביעי — שאינו דורס — נמצא רק בפרס או בעזניה (ראה להלן). ומשם ניתן היה ללמוד לכאורה לכל עוף שיש לו סימן טהרה אחד בלבד, שאינו כשר, ולכן הוצרכנו לכתוב המיוחד בנשר. וכל זה הוא לשיטת רש"י בפירוש סוגיות אלו. אבל הראשונים התקשו בה מכמה צדדים, בין בפשט הסוגיות, ובין מתוך המציאות המוכרת של העופות השונים. והביאו (בספר המאור ועוד) את שיטת ר' משה בר' יוסף (מגדולי חכמי פרובאנס), שהוא מפרש שבכל

העופות הטמאים שמנה הכתוב יש רק סימן אחד של טהרה (חוץ מעורב שיש לו שנים), ומה שנאמר "תלתא הדרי בכולהו" כוונתו שכל אחד משלושה הסימנים — או אצבע יתירה, או חפק, או קורקבן נקלף — מצוי בכמה העופות. ויש סימן אחד מצוי רק בפרס או בעזניה, והוא שאינו דורס. וכתבו רמב"ן ורשב"א שפירושו מתיישב יותר מכל שאר הפירושים. וראה פירוש נוסף במאירי. מהו דתימא ליליף מיניה העיר רש"י כי אמנם, אם היה ידוע שבפרס או בעזניה קיים סימן הטהרה שאינו קיים בשאר כל העופות הטמאים, וכן אם היה ידוע מהו אותו סימן הטהרה — ניתן היה ללמוד ממנו שכל עוף הבא לפנינו בסימן טהרה זה בלבד הריהו טמא. ואולם כיון שאין אנו יודעים מהו, ולכן יש לאסור כל עוף שיש בו סימן אחד של טהרה — לכך הוצרכנו לכתוב המיוחד בנשר שאין בו כלל סימני טהרה — כדי ללמדנו שדווקא נשר שאין בו כלל סימני טהרה — טמא, אבל עוף הבא לפנינו בכל אחד מסימני הטהרה — טהור. אבל בתוס' העירו כי גם אם היינו יודעים מהו אותו סימן הקיים רק באחד מן העופות (ולדעתם, חכמים הכירו את העופות ואת סימניהם) — עדיין יש צורך לכתוב המיוחד בנשר כדי ללמד שעוף הבא לפנינו באותו סימן בלבד — טהור.

